

Comparison of Political Order in the West Asia Region in the Foreign Policy Strategies of the Islamic Republic of Iran and Russia

1. *Mehdi Hassani Baqeri Sharifabad**

2. *Majid Masomi*

3. *Asghar Yazdi Yahyaabadi*

1. Assistant Professor, Department of Political Science, Baft Branch, Islamic Azad University, Kerman, Iran
2. Assistant Professor, Department of Political Science, Baft Branch, Islamic Azad University, Kerman, Iran
3. PhD student, Department of Political Science, Baft Branch, Islamic Azad University, Kerman, Iran

Email: mehdihasanib51@gmail.com | Received: 06.08.2023 | Acceptance: 05.12.2023

*Journal of
Socio-political studies of Iran's
contemporary history*

eISSN: 2821-1294
<http://journalspsich.com>
Vol. 2, No 3, Pp: 214-232
Autumn 2023

Original research article

How to Cite This Article:

Hassani Baqeri Sharifabad, M., Masomi, M., & Yazdi Yahyaabadi, A. (2023). Comparison of Political Order in the West Asia Region in the Foreign Policy Strategies of the Islamic Republic of Iran and Russia, *psich*, 2(3): 214-232.

© 2023 by the authors. License Iran-Mehr: The Institute for Social Study and Research, Tehran, Iran. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0 license) (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

Abstract

In the past decade, the occurrence of various small and large-scale challenges and crises in the West Asia region has compelled regional and extra-regional actors to strive for strengthening the political order in the area in accordance with their national interests. Among these, the foreign policy strategy of the Islamic Republic of Iran, as a regional power, and Russia, as an extra-regional country, is based on a new realistic viewpoint focused on achieving success and implementing policies in line with their national interests. The research question of this study is: How can the foreign policy strategies of Iran and Russia in relation to the political order in the West Asia region be explained? The hypothesis posited is that Iran's strategy in the region is centered on garnering support from Russia to counter the influence of countries opposed to Iran, while Russia's strategy is security-focused and seeks to exert influence as an extra-regional power. The research method is descriptive-analytical, and the information was gathered from bibliographic sources. The most important findings of the research indicated that Iran's foreign policy

strategy concerning Russia in the region should be based on a realistic perspective, grounded in international and regional cooperation through the identification of common objectives. It should also align with Russia in shared opposition and avoid engaging in conflicts between the two countries.

Keywords: Political Order, West Asia Region, Strategy, Iran, Russia.

مقایسه نظم سیاسی در منطقه غرب آسیا در راهبردهای سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران و روسیه

مهدی حسنی باقری شریف آباد*^۱
مجید معصومی^۱
اصغر یزدی یحیی آبادی^۲

۱. استادیار، گروه علوم سیاسی، واحد بافت، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران
۲. دانشجوی دکتری، گروه علوم سیاسی، واحد بافت، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران

دریافت: ۱۴۰۲/۰۵/۱۵ | پذیرش: ۱۴۰۲/۰۹/۱۴ | ایمیل نویسنده مسئول: mehdihasanib51@gmail.com

فصلنامه علمی

مطالعات سیاسی-اجتماعی تاریخ معاصر ایران

شاپا (الکترونیکی): ۱۲۹۴-۲۸۲۱

<http://journalspsich.com>

دوره ۲ | شماره ۳ | صص ۲۱۴-۲۳۲

پاییز ۱۴۰۲

نوع مقاله: پژوهشی

به این مقاله به شکل زیر استناد کنید:

درون متن:

(حسنی باقری شریف آباد و همکاران، ۱۴۰۲)

در فهرست منابع:

حسنی باقری شریف آبادی، مهدی، معصومی، مجید، و یزدی یحیی آبادی، اصغر. (۱۴۰۲). مقایسه نظم سیاسی در منطقه غرب آسیا در راهبردهای سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران و روسیه. مطالعات سیاسی-اجتماعی تاریخ معاصر ایران، ۲(۳): ۲۱۴-۲۳۲.

چکیده

در دهه اخیر، وقوع چالش‌ها و بحران‌های کوچک و بزرگ در منطقه غرب آسیا، بازیگران منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای را بر آن داشته است تا برای تقویت نظم سیاسی در منطقه مطابق با منافع ملی خود تلاش کنند. در این میان، راهبرد سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان یک قدرت منطقه‌ای و روسیه به‌عنوان یک کشور فرا منطقه‌ای مبتنی بر دیدگاه واقع‌بینانه جدید مبتنی بر موفقیت و اجرای آن بر اساس منافع ملی است. سؤال این پژوهش، چگونه می‌توان راهبردهای سیاست خارجی ایران و روسیه را در رابطه بانظم سیاسی در منطقه غرب آسیا می‌توان تبیین کرد؟ فرضیه این سؤال این است که استراتژی ایران در منطقه مبتنی بر جلب حمایت روسیه برای مقابله بانفوذ کشورهای مخالف ایران و استراتژی روسیه بر محور امنیتی و نفوذ به‌عنوان یک کشور فرا منطقه‌ای است. روش تحقیق توصیفی-تحلیلی و گردآوری اطلاعات از منابع کتابشناختی است. مهم‌ترین نتایج پژوهش نشان داد که راهبرد سیاست خارجی ایران در رابطه با روسیه در منطقه باید مبتنی بر دیدگاهی واقع‌بینانه

مبتنی بر همکاری‌های بین‌المللی و منطقه‌ای با شناسایی اهداف مشترک باشد؛
و در تضاد مشترک با روسیه باشد و از ورود به مناطق درگیری بین دو کشور
خودداری کند.

کلیدواژه‌ها: نظم سیاسی، منطقه غرب آسیا، راهبرد، ایران، روسیه.

مقدمه و بیان مسئله

نتایج مطالعاتی که در رابطه با مقایسه نظم سیاسی در منطقه غرب آسیا در راهبردهای سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران و روسیه داشتیم اطلاعاتی در مورد جهت‌گیری سیاست خارجی ایران و روسیه نسبت به شرق، به‌ویژه چین و آسیای مرکزی است.

هر دو کشور به سمت شرق حرکت کرده‌اند، با احیای مجدد ایران به‌عنوان یک قدرت منطقه‌ای در خاورمیانه و ضدآمریکایی بودن آن به‌عنوان یک دارایی ژئواستراتژیک بسیار بارز در مسکو تلقی می‌شود (Rodkiewicz, Witold, 2020:23).

تعمیق روابط با قدرت‌های شرقی ممکن است ایران را قادر به پیشبرد برنامه هسته‌ای خود و غلبه بر موانع دیپلماتیک در مذاکرات هسته‌ای ۵+۱ کند. منافع روسیه در آسیای مرکزی به طرز چشمگیری شبیه به منافع ایالات متحده است و آسیای مرکزی اهمیت سابق خود را برای روسیه به‌عنوان یک منطقه حائل نظامی از دست داده است (Avdaliani, Emil, 2020:18).

جنگ در اوکراین منجر به سطوح بی‌سابقه‌ای از همکاری‌های روسیه و ایران در حوزه‌های نظامی، اقتصادی و سیاسی شده است و هر دو کشور با چشم‌اندازی مشترک برای نظم جهانی چندقطبی که قدرت را از غرب پراکنده می‌کند، گرد هم آمده‌اند. بر این اساس، هدف پژوهش حاضر پاسخ به این سؤال است که چگونه می‌توان راهبردهای سیاست خارجی ایران و روسیه را در رابطه بانظم سیاسی در منطقه غرب آسیا می‌توان تبیین کرد؟ روش پژوهش توصیفی-تحلیلی بوده و از رویکرد نظری نوواقع‌گرایی بهره گرفته شده می‌باشد. پژوهش بر این فرضیه استوار است که استراتژی ایران در منطقه مبتنی بر جلب حمایت روسیه برای مقابله بانفوذ کشورهای مخالف ایران و استراتژی روسیه بر محور امنیتی و نفوذ به‌عنوان یک کشور فرا منطقه‌ای است. روش تحقیق توصیفی-تحلیلی و گردآوری اطلاعات از منابع کتابشناختی است.

با توجه به موارد و نکات بیان شده مسئله اصلی مقاله حاضر بررسی مقایسه‌ای نظم سیاسی در منطقه غرب آسیا در راهبردهای سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران و روسیه می‌باشد.

پیشینه پژوهش

فرید عباسی (۱۴۰۲)، در مقاله‌ای تحت عنوان مؤلفه‌های ژئوپلیتیکی تأثیرگذار در مناسبات ایران و روسیه، نتایج پژوهش حاضر نشان داد که مؤلفه‌های «ذخایر انرژی، وابستگی به منابع خارجی، ژئوتوریسم، قدرت نرم و مرکزیت فرهنگی ایران، منابع و معادن زیرزمینی و ژئوپلیتیک غذایی» می‌توانند مؤلفه‌های ژئوپلیتیکی تأثیرگذار در همگرایی کشورهای ایران و روسیه نقش بازی کنند.

رضا کرم پور، (۱۴۰۲)، در مقاله‌ای تحت عنوان قواعد حل تعارض در نظام حقوقی ایران و روسیه، اعتقاد دارد، با توجه به دیدگاه حقوقی دولت روسیه پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی، این کشور تغییرات زیادی در قوانین مختلف خود ایجاد کرده است که یکی از این تغییرات مهم در زمینه حقوق بین‌الملل خصوصی و تعارض قوانین است.

سید جلیلی کوه کمر و همکاران، (۱۴۰۲)، در مقاله‌ای تحت عنوان تأثیر بحران اوکراین بر روابط ایران و روسیه، نتیجه گرفتند وقوع بحران اوکراین در سال ۲۰۱۴ فصل جدیدی را در عرصه بین‌المللی گشود به طوری که از این بحران به عنوان مهم‌ترین و بزرگ‌ترین چالش پس از جنگ سرد یاد می‌شود. مواضع روسیه در برابر این بحران بر روابط دوجانبه برخی کشورها از جمله ایران تأثیر گذاشته است. موضع ایران در این مقوله بر این اصل استوار است که همسایه شمالی خود را در مواجهه با بحران تحریک نکند و با چماق برخورد کند.

جابر منیر پور و همکاران، (۱۴۰۲) در مقاله‌ای تحت عنوان واکاوای رویکردهای سیاسی و امنیتی روسیه با همکاری جمهوری اسلامی ایران در مقابله با بنیادگرایی و تروریسم در منطقه خاورمیانه، بیان داشتند اگرچه سطح همکاری ایران و روسیه بهبود یافته است؛ اما پیچیدگی عوامل و رویکردهای ساختاری واقعی جهانی و منطقه‌ای مانع از پیوند استراتژیک ویژه دو کشور شده است.

پیمان کاویانی‌فر (۱۴۰۰) در مقاله‌ای تحت عنوان بررسی و تحلیل جایگاه غرب آسیا در اسناد و راهبردهای روسیه بر این نظر هست که یافته‌های پژوهش این است که گسترش اقدامات، روابط و تعهدات روسیه در غرب آسیا، فرصت‌های تاکتیکی برای نقش جمهوری اسلامی ایران ایجاد می‌کند، اما تحت تأثیر روابط روسیه با غرب و عمل‌گرایی روسیه، ممکن است امنیت ملی ایران را تهدید کند.

مفاهیم

در منطق، تعریف مفاهیم یکی از مهارت‌های ضروری است که به شما امکان می‌دهد مفاهیم را به درستی مدیریت کنید و تعاریف دقیقی برای آن‌ها ارائه دهید.

مفهوم نظم سیاسی و شاخص‌های آن

نظم سیاسی مجموعه‌ای از قواعد، هنجارها، نهادها و رویه‌هایی است که نحوه اتخاذ و اجرای تصمیمات سیاسی در جامعه را تعیین می‌کند (Abedi, Sajad, 2019:28). شاخص‌های نظم سیاسی ممکن است شامل موارد ذیل باشد:

الف- حاکمیت قانون: دولتی است که در آن قانون عالی‌ترین مرجع است و همه شهروندان در برابر قانون برابرند. ب- دموکراسی: شکلی از حکومت است که در آن قدرت متعلق به مردم است و

شهروندان حق مشارکت در تصمیم‌گیری‌های سیاسی را دارند. ج- آزادی بیان و عقیده: این حق شهروندان است که افکار و عقاید خود را بدون ترس از آزار و اذیت دولت بیان کنند. د- آزادی اجتماعات و تشکل‌ها: این حق شهروندان است که برای حفظ منافع خودگرد هم‌آیند و در سازمان‌ها متحد شوند. ر- تفکیک قوا: این اصل است که قدرت یک دولت به قوه مقننه، مجریه و قضائیه تقسیم می‌شود تا از سوءاستفاده از قدرت جلوگیری شود. ز- آزادی‌ها و حقوق مدنی: حقوقی هستند که آزادی شهروندان و حفاظت از خودسری‌های دولت را تضمین می‌کنند، مانند حق حیات، آزادی حرکت، حق دادرسی عادلانه و غیره. ک- آزادی اقتصادی: این حق شهروندان برای کسب‌وکار آزاد و آزادی انتخاب در مسائل اقتصادی است. م- عدالت اجتماعی: این اصل است که دولت باید برابری فرصت‌ها و محافظت از تبعیض را برای همه شهروندان تضمین کند. ن- ثبات و امنیت: شرایطی است که حفظ نظم و حفاظت از شهروندان در برابر خشونت و تهدید را تضمین می‌کند؛ و- همکاری بین‌المللی: همکاری دولت‌ها در حل مشکلات و منازعات بین‌المللی است (Abedi, 2019:28).

از این شاخص‌ها می‌توان برای ارزیابی کیفیت نظم سیاسی در جامعه استفاده کرد.

غرب آسیا

آسیای غربی منطقه‌ای از آسیا است که قسمت غربی این قاره است و شامل سرزمین‌هایی مانند آناتولی، شبه‌جزیره عربستان و غیره است. اصطلاح «غرب آسیا» بعدها تا حدی تحت تأثیر اصطلاح انگلیسی «آسیای غربی» به وجود آمد. بر اساس فهرست دولت‌ها و قلمروهای وابسته آسیا، غرب آسیا شامل مناطقی مانند خاورمیانه و قفقاز است. این منطقه مرکز آسیای جنوب غربی و منطقه عربی است که شامل ۲۵ کشور است که بیشتر آن‌ها در منطقه عربی و سه کشور در آسیای جنوب غربی هستند. دفتر منطقه‌ای UNEP برای غرب آسیا محیط‌زیست سالم، هوا و آب پاک و زمین‌های مولد را برای توسعه پایدار و پایدار ترویج می‌کند (کاویانی فر، ۱۴۰۰: ۹-۳۰).

پیشینه تاریخی شکل‌گیری نظم منطقه‌ای در غرب آسیا

پیش‌نیازهای تاریخی شکل‌گیری نظم منطقه‌ای در غرب آسیا عبارت‌اند از: الف- در اواسط قرن ۱۸، شرکت هند شرقی بریتانیا شروع به تثبیت سلطه خود در هند کرد و از یک انجمن تجاری به یک نیروی سیاسی تبدیل شد. در اواسط قرن نوزدهم، هند مستعمره انگلیس هند بریتانیا شد. ب- جنگ جهانی اول و پیامدهای آن برای منطقه آسیا و اقیانوسیه. ج- استفاده از تضادهای بین امپریالیستی در منطقه، تبلیغات ضد بلشویکی و ضد استعماری و به دست آوردن متحدان در اروپا (آلمان نازی

و ایتالیای فاشیست) به ژاپن اجازه داد تا مسیر توسعه‌طلبی را دنبال کند و در همان زمان ابتدا حفظ کند. روابط قابل قبول با سایر شرکت‌کنندگان در مبارزه برای نفوذ در منطقه. د- معرفی «قانون امنیتی» توسط شینزو آبه نخست‌وزیر ژاپن باعث مخالفت در داخل کشور و انتقادهایی در خارج از مرزهای آن از جمله در چین شد. روابط چین و ژاپن هنوز نیاز به ارتقاء دارد و مبنای همکاری دو جانبه است (کوه کمر و همکاران، ۱۴۰۲: ۱۰).

پیشینه تاریخی ایران و روسیه در منطقه غرب آسیا

ایران و روسیه پایگاه تاریخی باستانی در منطقه غرب آسیا دارند. ایران یکی از کهن‌ترین کشورهای جهان است و قرن‌هاست که نقش کلیدی در شرق داشته است. تاریخ ایران اغلب به دو دوره قبل و بعد از فتح اسلامی تقسیم می‌شود (Avdaliani, Emil, 2020: 18). در آغاز سلطنت سامانیان، ایران عملاً استقلال خود را از اعراب بازگرداند.

روابط مدرن روسیه و ایران در منطقه آسیای مرکزی و خاورمیانه در آثار محققان روسی و ایرانی مورد بحث قرار گرفته است (Hibbs, Mark, 2020: 14). این مقاله به سیاست‌های دو کشور همسایه ایران و روسیه در منطقه آسیای مرکزی می‌پردازد. با وجود علاقه متقابل ایران و روسیه در آسیای مرکزی، تمایل آشکار دو طرف برای رهبری در منطقه وجود دارد. این مقاله همچنین به بررسی جنبه‌های ژئوپلیتیکی و اقتصادی همکاری ایران و روسیه در منطقه آسیای مرکزی می‌پردازد. در مجموع، ایران و روسیه روابط تاریخی دیرینه‌ای در منطقه غرب آسیا دارند و روابط مدرن دو کشور در زمینه‌های مختلف از جمله سیاسی، اقتصادی و همکاری نظامی همچنان رو به گسترش است.

مقایسه نظم سیاسی در منطقه غرب آسیا در راهبردهای سیاست خارجی ایران و روسیه در رویه گذشته

ایران سیاست خارجی خود را به سمت شرق تغییر داده و با چین و روسیه متحد شده است. این تغییر متأثر از عوامل متعددی از جمله آمریکاستیزی ایران، نیاز به حفظ نظام سیاسی و «دکترین پیرامونی» اسرائیل است (Avdaliani, Emil, 2020: 18). روسیه از لحاظ تاریخی سیاست دورنگه داشتن ایران از مدار غرب را دنبال کرده است و آمریکاستیزی ایران را یک دارایی ژئواستراتژیک می‌داند. منافع روسیه در آسیای مرکزی مشابه منافع ایالات متحده است و هر دو کشور به دلیل شکنندگی شدید داخلی کشورهای منطقه به چالش کشیده شده‌اند.

جنگ در اوکراین منجر به سطوح بی‌سابقه‌ای از همکاری‌های روسیه و ایران در حوزه‌های نظامی، اقتصادی و سیاسی شده است و ایران به‌عنوان یکی از ثابت‌قدم‌ترین متحدان مسکو ظاهر می‌شود.

مقایسه نظم سیاسی در منطقه غرب آسیا در راهبردهای سیاست خارجی ایران و روسیه در حال

ایران و روسیه دو کشور مهم در منطقه غرب آسیا هستند که هر کدام استراتژی‌های سیاست خارجی منحصربه‌فرد خود را دارند. با این حال، با وجود تفاوت در رویکردها، هر دو کشور در تلاش برای تقویت نفوذ خود در منطقه هستند (عباسی، ۱۴۰۲: ۵).

نظم سیاسی در منطقه غرب آسیا با روابط پیچیده بین دولت‌های مختلف و بازیگران منطقه‌ای مشخص می‌شود. درگیری‌های مستمری در منطقه مانند جنگ در سوریه، درگیری در یمن و تنش بین اسرائیل و فلسطین وجود دارد.

ایران و روسیه رویکردهای متفاوتی برای حل این مناقشات دارند. ایران از دولت سوریه و حوثی‌ها در یمن حمایت می‌کند، در حالی که روسیه از دولت سوریه و حماس در فلسطین حمایت می‌کند. هر دو کشور همچنین منافع خاص خود را در منطقه مانند دسترسی به نفت و گاز و همچنین کنترل مسیرهای ترانزیتی دارند.

ایران و روسیه در راهبردهای سیاست خارجی خود به دنبال تقویت نفوذ خود در منطقه هستند. ایران از روابط خود با گروه‌های شیعه در منطقه مانند حزب‌الله لبنان برای گسترش نفوذ خود استفاده می‌کند. از سوی دیگر روسیه از قدرت نظامی و روابط دیپلماتیک خود برای تقویت نفوذ خود در منطقه استفاده می‌کند (عباسی، ۱۴۰۲: ۸).

به‌طور کلی، ایران و روسیه رویکردهای متفاوتی برای حل مناقشات در منطقه غرب آسیا دارند، اما هر دو کشور برای تقویت نفوذ خود در منطقه تلاش می‌کنند.

نظم سیاسی در منطقه غرب آسیا در راهبردهای سیاست خارجی ایران و روسیه

منطقه غرب آسیا که به خاورمیانه نیز معروف است، یکی از پیچیده‌ترین و ناپایدارترین مناطق جهان است. راهبردهای سیاست خارجی ایران و روسیه در این منطقه ویژگی‌ها و تفاوت‌های خاص خود را دارد. ایران و روسیه بازیگران مهمی در خاورمیانه هستند و راهبردهای سیاست خارجی آن‌ها در منطقه در جهت دستیابی به منافع ملی آن‌هاست. ایران به دنبال تقویت نفوذ خود در منطقه و همچنین حفظ منافع ملی خود از جمله منافع امنیتی و اقتصادی است. روسیه نیز به‌نوبه خود به دنبال تقویت نفوذ خود در منطقه و همچنین حفظ منافع ملی خود از جمله منافع امنیتی و اقتصادی است (کوه کمر و همکاران، ۱۴۰۲: ۱۱).

نظم سیاسی در منطقه غرب آسیا با بی‌ثباتی و درگیری مشخص می‌شود. منطقه در حال تجربه درگیری‌های مسلحانه، حملات تروریستی و بحران‌های سیاسی است. ایران و روسیه نقش مهمی در حل مناقشات و حفظ ثبات در منطقه دارند (Abedi, Sajad, 2019:28).

ایران و روسیه رویکردهای متفاوتی برای حل مناقشات منطقه دارند. ایران از جامعه مسلمانان شیعه در منطقه حمایت می‌کند و از دولت‌های متحد ایران حمایت می‌کند. روسیه نیز به‌نوبه خود تلاش می‌کند تا درگیری‌ها در منطقه را از طریق تلاش‌های دیپلماتیک و حمایت از تلاش‌های حل مناقشه بین‌المللی حل‌وفصل کند (عباسی، ۱۴۰۲: ۹).

به‌طور کلی ایران و روسیه نقش مهمی در حل مناقشات و حفظ ثبات در منطقه غرب آسیا دارند. راهبردهای سیاست خارجی آن‌ها در این منطقه باهدف دستیابی به منافع ملی خود است، اما درعین حال برای حل مناقشات و حفظ ثبات در منطقه تلاش می‌کنند.

پیشینه حضور روسیه در منطقه غرب آسیا

تاریخ حضور روسیه در غرب آسیا با گسترش امپراتوری روسیه به آسیای مرکزی در نیمه دوم قرن نوزدهم آغاز می‌شود (Yatsenko I.A. 2016:35 - 45).

ارتش روسیه باهدف الحاق این سرزمین به روسیه، یک سلسله لشکرکشی علیه خانات‌ها و قبایل آسیای مرکزی انجام داد. در نتیجه، متصرفات آسیای مرکزی امپراتوری روسیه شامل قلمروهای قزاقستان، قرقیزستان، تاجیکستان و ترکمنستان مدرن بود. در سال ۱۸۷۴، اداره ماوراءالنهر از تصرفات جدید زمین تشکیل شد. در سال ۱۹۱۷، امپراتوری روسیه فروپاشید و دولت شوروی جایگزین آن شد. در سال ۱۹۲۴، جمهوری سوسیالیستی شوروی ترکمنستان و در سال ۱۹۲۹، جمهوری سوسیالیستی شوروی قرقیزستان ایجاد شد. در حال حاضر روابط روسیه و آسیای یکی از اولویت‌های سیاست خارجی روسیه محسوب می‌شود. روسیه به دنبال تقویت روابط خود با کشورهای کلیدی آسیایی مانند چین، هند و جمهوری‌های آسیای مرکزی است. بااین حال، سیاست روسیه در آسیای مرکزی دائماً در برابر حضور چین به‌عنوان یک نیروی اقتصادی و سیاسی برابر است؛ بنابراین، تاریخ حضور روسیه در غرب آسیا با گسترش امپراتوری روسیه به آسیای مرکزی در نیمه دوم قرن نوزدهم آغاز می‌شود و در حال حاضر روسیه به دنبال تقویت روابط خود با کشورهای کلیدی آسیایی است (Abedi, Sajad, 2019:28).

جایگاه ایران در منطقه غرب آسیا

موقعیت ایران در جنوب غربی آسیا تحت تأثیر عوامل متعددی از جمله موقعیت استراتژیک، منابع طبیعی و اهمیت ژئوپلیتیکی آن است (کرم پور، ۱۴۰۲: ۳). برخی از عوامل کلیدی که به اهمیت ایران در منطقه کمک کرده‌اند عبارت‌اند از: الف- ذخایر نفت و گاز؛ ایران دارای ذخایر قابل توجهی

از نفت و گاز طبیعی است که آن را به یک بازیگر مهم در بازار جهانی انرژی تبدیل کرده است. موقعیت آن در خلیج فارس همچنین دسترسی آسان به خطوط کشتیرانی برای صادرات نفت را فراهم می‌کند. ب- آبراه: قرار گرفتن ایران در حاشیه خلیج فارس و دریای خزر، آن را به قطب مهم تجارت و حمل‌ونقل در منطقه تبدیل کرده است. این کشور دارای چندین بندر مهم از جمله بندرعباس و چابهار است که از نقاط کلیدی ترانزیت کالا بین آسیا، اروپا و آفریقا هستند. ج- اهمیت ژئوپلیتیکی: موقعیت ایران در چهارراه آسیای مرکزی، خاورمیانه و آسیای جنوبی، آن را به یک بازیگر کلیدی در سیاست منطقه تبدیل کرده است. این کشور از لحاظ تاریخی یک قدرت بزرگ در منطقه بوده است و نفوذ آن تنها در سال‌های اخیر افزایش یافته است. د- توانمندی‌های نظامی: ایران دارای ارتش بزرگ و مجهزی است که به قدرت و نفوذ در منطقه کمک کرده است. این کشور همچنین برنامه موشکی قابل‌توجهی را توسعه داده است که باعث نگرانی همسایگان و جامعه بین‌المللی شده است (کرم پور، ۱۴۰۲: ۹).

به‌طور کلی، ایران یک کشور چندملیتی است که در جنوب غربی آسیا واقع شده است. مساحت آن ۱۶۴۸۱۹۵ مترمربع است. کیلومتر و بزرگ‌ترین اقتصاد در منطقه غرب آسیا، خاورمیانه و اوپک است. ایران و هند دو کشور مهم و تأثیرگذار در منطقه غرب آسیا هستند که منافع مشترکی در سطوح دوجانبه، منطقه‌ای و بین‌المللی دارند. با این حال، ایران نگران تنش در منطقه، به‌ویژه بین آذربایجان و ارمنستان است که می‌تواند امنیت ملی این کشور را تهدید کند.

سوابق استراتژیک ایران و روسیه در غرب آسیا

اطلاعات محدودی در مورد موضوع خاص «سوابق استراتژیک ایران و روسیه در غرب آسیا» در دسترس است. با این حال، بر اساس نتایج تحقیقاتی که پژوهشگر انجام داد، در اینجا چند نکته مرتبط وجود دارد: الف- ایران یک بازیگر کلیدی منطقه‌ای در آسیای مرکزی و غرب آسیا است. ب- روسیه دارای منافع استراتژیک در آسیای مرکزی است و سال‌ها در منطقه درگیر بوده است. ج- ایران و روسیه هر دو در درگیری در سوریه شرکت داشته‌اند. د- آمریکا استراتژی ضد ایرانی در منطقه دارد. ک- اسرائیل متحد کلیدی آمریکا و مخالف ایران است- روسیه و ایران در سال‌های اخیر روابط استراتژیک خود را تقویت کرده‌اند (Talbot, Strobe and Tennis, Maggie, 2020:25).

سیاست خارجی ایران در برابر روسیه

مطالعه نتایج تحقیقاتی که انجام دادم نشان می‌دهد که در مورد سیاست خارجی ایران در برابر روسیه، مطالب متفاوتی وجود دارد. در برخی مطالب، بررسی شده است که روسیه در دوره پوتین در برخی مواقع، ایران را یک متحد استراتژیک خود توصیف کرده و در مواقع دیگر به راحتی از کارت

ایران استفاده کرده و در قبال گرفتن امتیازات بیشتر، منافع این کشور را قربانی کرده است (صادقی، ۱۳۹۷: ۸۹-۱۱۶). سیاست‌های متناقض روسیه که متأثر از متغیرهای داخلی و خارجی می‌باشد، باعث شده تا علل تناقض رفتاری این قدرت مورد بررسی قرار گیرد (Talbot, Strobe and Tennis, Maggie, 2020: 25). همچنین، در برخی مطالب، بررسی شده است که روسیه و چین ایران را غافلگیر می‌کنند و این موضوع نگرانی‌های امنیت ملی کرملین پس از فروپاشی شوروی بوده است (مهدی زاده لنگرودی، ۱۴۰۰: ۱۷). با توجه به این مطالب، می‌توان گفت که سیاست خارجی ایران در برابر روسیه، موضوع پیچیده‌ای است که به عوامل مختلفی بستگی دارد.

مقایسه نظم سیاسی در منطقه غرب آسیا در راهبردهای سیاست خارجی ایران و روسیه در آینده

ایران و روسیه هر دو کشورهایی هستند که در سال‌های اخیر سیاست خارجی خود را به سمت شرق و به‌ویژه چین تغییر داده‌اند (Stricker, Andrea, 2020: 17).

این تغییر بخشی از یک‌روند گسترده‌تر به سمت «آسیایی شدن» سیاست جهانی است که با دور شدن از غرب و به سمت نظم جهانی چندقطبی تر مشخص می‌شود. هر دو ایران و روسیه در حال گسترش نفوذ خود در خاورمیانه و آسیای مرکزی هستند که مناطقی از اهمیت ژئواستراتژیک قابل توجهی هستند (Rodkiewicz, Witold, 2020: 23).

برخی از عوامل احتمالی که به اتحاد فزاینده ایران با چین و روسیه کمک کرده است عبارت‌اند از ضدآمریکایی بودن این کشور که از نظر مسکو دارای ارزشمندی تلقی می‌شود. سیاست‌های توسعه‌طلبانه و برنامه هسته‌ای ایران نیز ایران را به یک بازیگر کلیدی در منطقه تبدیل کرده است و روابط عمیق آن با قدرت‌های شرقی ممکن است این کشور را قادر سازد تا بر موانع دیپلماتیک در مذاکرات هسته‌ای ۵+۱ غلبه کند (Stricker, Andrea, 2020: 17). منافع روسیه در آسیای مرکزی مشابه منافع ایالات متحده است و این منطقه برای سیاست خارجی و امنیتی روسیه که در مورد آسیا فکر می‌کند اهمیت حیاتی دارد. آسیای مرکزی یک منطقه حائل و یک منطقه ترانزیت در میان چندین منطقه به‌هم‌پیوسته است، از جمله روسیه و اوراسیا، خاورمیانه و نزدیک، آسیای جنوبی و آسیا به‌طور گسترده‌تر است. از نظر مقایسه نظم سیاسی منطقه غرب آسیا در استراتژی‌های سیاست خارجی ایران و روسیه، هر دو کشور تمرکز خود را به سمت شرق و دور از غرب تغییر داده‌اند. آن‌ها خصومت مشترکی با هژمونی ایالات متحده دارند و میل به حفظ نفوذ خود در منطقه دارند. با این حال، استراتژی‌ها و اهداف سیاست خارجی خاص آن‌ها ممکن است متفاوت باشد. به‌عنوان مثال، سیاست‌های توسعه‌طلبانه و برنامه هسته‌ای ایران، ایران را به یک بازیگر کلیدی در

منطقه تبدیل کرده است، در حالی که منافع روسیه در آسیای مرکزی بیشتر بر حفظ ثبات و نفوذ در منطقه متمرکز شده است (Talbot, Strobe and Tennis, Maggie, 2020:25).

نظم سیاسی مدنظر روسیه در منطقه غرب آسیا

روسیه بر نظم سیاسی در منطقه غرب آسیا که شامل کشورهای خاورمیانه و آسیای مرکزی می‌شود، تأثیر قابل توجهی دارد (Erllich, Reese, 2019:16).

در این منطقه، روسیه یکی از بازیگران کلیدی با منافع مهم اقتصادی، سیاسی و نظامی است. در مورد خاورمیانه، روسیه فعالانه در حل مناقشات منطقه مانند جنگ سوریه و درگیری بین اسرائیل و فلسطین مشارکت دارد.

روسیه همچنین از ایران که شریک مهم روسیه در منطقه است، حمایت می‌کند. در مورد آسیای مرکزی، روسیه روابط اقتصادی نزدیکی با این منطقه به‌ویژه در زمینه انرژی دارد. روسیه همچنین یکی از اعضای سازمان همکاری شانگهای است که شامل چین، قزاقستان، قرقیزستان، تاجیکستان و ازبکستان می‌شود. این سازمان برای تضمین امنیت و ثبات در منطقه مهم است (Abedi, Sajad, 2019:28).

بنابراین روسیه نقش مهمی در شکل دادن به نظم سیاسی در منطقه غرب آسیا ایفا می‌کند و اقدامات این کشور تأثیر بسزایی بر اوضاع منطقه دارد.

نظم سیاسی مدنظر ایران در منطقه غرب آسیا

نظام سیاسی ایران در منطقه غرب آسیا به دلیل عوامل ایدئولوژیکی، ژئوپلیتیکی، اقتصادی و حضور اسرائیل به‌عنوان یکی از چالش‌های اصلی در منطقه محسوب می‌شود. بعد از پیروزی انقلاب اسلامی در ایران، جمهوری اسلامی به‌منظور شکل دادن به نظم و امنیت منطقه غرب آسیا، محور مقاومت را شکل داد که در نتیجه آن، مجموعه‌ای از بازیگران همفکر و همسو، بخشی از منافع آمریکا را در غرب آسیا دچار چالش کردند. در این راستا، راهبردهای تحولی در حکمرانی جمهوری اسلامی ایران برای تحقق ایده خروج آمریکا از منطقه غرب آسیا شامل شبکه‌سازی و ایجاد پیوندهای اقتصادی در سطح منطقه، استراتژی دریایی فعال، ارتقاء و توسعه قدرت نرم، توسعه همکاری‌های نظامی و امنیتی با کشورهای منطقه و توسعه همکاری‌های فرهنگی و دینی با کشورهای منطقه می‌شود (مهدیان و ترکاشوند، ۱۴۰۱: ۱۲۷-۱۵۲).

در حوزه سیاست خارجی، ایران یکی از کشورهایی است که در منطقه غرب آسیا و خاورمیانه نقش مهمی دارد. در این منطقه، ایران با کشورهایی همچون عراق، سوریه، لبنان، فلسطین، افغانستان و

بحرین همکاری‌هایی دارد و در برخی موارد روابط دوستانه با آن‌ها دارد (صفوی و فرهادی، ۱۴۰۰: ۳۴-۵). در ادامه به بررسی برخی از نظم‌های سیاسی مدنظر ایران در منطقه غرب آسیا می‌پردازیم:

۱. حمایت از حقوق فلسطینی‌ها: ایران از دیدگاه سیاسی، از حقوق فلسطینی‌ها حمایت می‌کند و این موضوع را به‌عنوان یکی از اولویت‌های خود در منطقه غرب آسیا مطرح می‌کند. ایران از طریق حمایت از حرکات مقاومتی فلسطینی‌ها، از جمله حماس و جهاد اسلامی، سعی در تحقق اهداف فلسطینی‌ها دارد.

۲. حمایت از حکومت سوریه: ایران از دیدگاه سیاسی، از حکومت سوریه حمایت می‌کند و در جریان جنگ داخلی در این کشور، از طریق ارسال نیروهای نظامی و مشاوره نظامی، به حفظ حکومت سوریه کمک کرده است.

۳. حمایت از حکومت عراق: ایران از دیدگاه سیاسی، از حکومت عراق حمایت می‌کند و در جریان جنگ عراق، از طریق ارسال نیروهای نظامی و مشاوره نظامی، به حفظ حکومت عراق کمک کرده است.

۴. حمایت از حرکات مقاومتی لبنان: ایران از دیدگاه سیاسی، از حرکات مقاومتی لبنان، از جمله حزب‌الله، حمایت می‌کند و در جریان جنگ لبنان، از طریق ارسال نیروهای نظامی و مشاوره نظامی، به حفظ حرکات مقاومتی لبنان کمک کرده است.

۵. حمایت از حکومت افغانستان: ایران از دیدگاه سیاسی، از حکومت افغانستان حمایت می‌کند و در جریان جنگ در این کشور، از طریق ارسال نیروهای نظامی و مشاوره نظامی، به حفظ حکومت افغانستان کمک کرده است (صفوی و فرهادی، ۱۴۰۰: ۳۴-۵).

به‌طور کلی، ایران در منطقه غرب آسیا با حمایت از حقوق مردمان فلسطین، حمایت از حکومت‌های دوستانه و حمایت از حرکات مقاومتی، سعی در تحقق اهداف خود دارد.

تشابهات راهبرد روسیه و ایران در منطقه غرب آسیا

روسیه و ایران استراتژی‌های مشابهی در منطقه غرب آسیا، به‌ویژه در آسیای مرکزی دارند. هر دو کشور علاقه‌مند به همکاری در سطح دوجانبه و همچنین در سازمان‌ها و ابتکارات بین‌المللی منطقه‌ای مانند سازمان همکاری شانگهای (SCO)، اتحادیه اقتصادی اوراسیا (Eurasian Economic Union) و مشارکت اقتصادی جاده ابریشم (EPSP) هستند. از نظر تحریم‌های اقتصادی، هر دو کشور به‌روشنی‌های تحرک اقتصادی و تنوع بخشیدن به صادرات و واردات علاقه‌مند هستند. روسیه و ایران دارای سابقه طولانی در روابط فرهنگی هستند و روسیه ایران را به‌عنوان یک قدرت منطقه‌ای بانفوذ و متحد ژئوپلیتیکی برای تقویت ثبات در منطقه و جهان چندقطبی می‌داند. با این حال، روابط فرهنگی بین دو کشور نامتقارن است و تأکید زیادی بر ایران دارد (Abedi, Sajad, 2019: 28).

روسیه و ایران دو بازیگر مهم در منطقه غرب آسیا هستند و شباهت‌هایی در استراتژی‌های خود در منطقه دارند. یکی از شباهت‌های اصلی این است که هر دو کشور به دنبال تقویت نفوذ خود در منطقه هستند. روسیه و ایران فعالانه در امور سیاسی، اقتصادی و نظامی در غرب آسیا مشارکت دارند و هر دو کشور برای برقراری روابط دوستانه با سایر کشورهای منطقه تلاش می‌کنند. علاوه بر این، روسیه و ایران منافع مشترکی در ثبات منطقه‌ای و مبارزه با تروریسم دارند. هر دو کشور فعالانه در تلاش‌های بین‌المللی برای مبارزه با تروریسم و افراط‌گرایی در منطقه مشارکت دارند؛ اما با وجود این شباهت‌ها، روسیه و ایران در استراتژی‌های خود در غرب آسیا نیز تفاوت‌هایی دارند. به‌عنوان مثال، روسیه منافع ژئوپلیتیک گسترده‌تری در منطقه دارد، در حالی که ایران بیشتر بر منافع ملی و اعتقادات مذهبی خود متمرکز است؛ بنابراین می‌توان گفت روسیه و ایران در استراتژی‌های خود در منطقه غرب آسیا شباهت‌هایی دارند، اما در رویکردهای خود برای حل مشکلات منطقه نیز تفاوت‌هایی دارند (Stricker, Andrea, 2020:17).

تفاوت‌های راهبرد روسیه و ایران در منطقه غرب آسیا

بین راهبردهای روسیه و ایران در منطقه غرب آسیا تفاوت‌هایی وجود دارد. روسیه و ایران علاقه‌مند به همکاری در سطح دوجانبه و همچنین در چارچوب سازمان‌ها و ابتکارات بین‌المللی منطقه‌ای مانند SCO، EAEU، SREB و غیره هستند. روسیه به ایران به‌عنوان کشوری می‌نگرد که می‌تواند شریک قابل‌اعتمادی از جنبه‌های مختلف در منطقه باشد و ایران نیز با اطمینان فراوان به روسیه جدید می‌نگرد. با این حال، ایران و عربستان سعودی نیز بازیگران مهم منطقه هستند و روابط آن‌ها متشنج است. جمهوری اسلامی ایران سیاست منطقه‌ای خاص خود را دارد که شامل مفاهیم، اشکال، روش‌های سیاست ایران در منطقه خاورمیانه، ابزار اجرا، عوامل مؤثر بر سیاست است؛ اما روسیه و ایران منافع مشترکی در منطقه دارند و می‌توانند سیاست خارجی متمرکزی را در این منطقه دنبال کنند (Abedi, Sajad, 2019:28).

روسیه و ایران دو بازیگر مهم در منطقه غرب آسیا هستند و استراتژی‌ها و منافع خاص خود را دارند. در اینجا برخی از تفاوت‌های اصلی بین استراتژی روسیه و ایران در این منطقه آمده است: ۱. منافع ژئوپلیتیکی: روسیه و ایران منافع ژئوپلیتیکی متفاوتی در منطقه غرب آسیا دارند. روسیه به دنبال حفظ نفوذ خود در منطقه و حفظ منافع خود در سوریه و خاورمیانه است. ایران به دنبال تقویت نفوذ خود در منطقه و حفظ منافع خود در لبنان، سوریه و عراق است. ۲. اختلافات مذهبی: روسیه یک کشور عمدتاً ارتدوکس است، در حالی که ایران یک جمهوری اسلامی است. این اختلافات مذهبی ممکن است بر استراتژی‌های آن‌ها در منطقه، به‌ویژه در مورد درگیری‌ها در سوریه و عراق تأثیر

بگذارد. ۳. منافع اقتصادی: روسیه و ایران منافع اقتصادی متفاوتی در منطقه دارند. روسیه بزرگ‌ترین تأمین‌کننده منابع انرژی اروپا است و همچنین در صنعت نفت و گاز ایران نیز منافع دارد. ایران برای تقویت اقتصاد خود و توسعه روابط تجاری با سایر کشورهای منطقه تلاش می‌کند. ۴. روابط با سایر کشورها: روسیه و ایران روابط متفاوتی با سایر کشورهای منطقه دارند. روسیه با سوریه و عراق روابط نزدیک‌تری دارد در حالی که ایران با لبنان و یمن روابط نزدیک‌تری دارد (Rodkiewicz, Witold, 2020:23).

در مجموع، روسیه و ایران استراتژی‌ها و منافع متفاوتی در منطقه غرب آسیا دارند، اما می‌توانند در برخی زمینه‌ها مانند مبارزه با تروریسم و ایجاد ثبات در منطقه نیز همکاری کنند.

راهبرد خارجی روسیه در منطقه غرب آسیا

روسیه روابط با آسیا را یکی از اولویت‌های سیاست خارجی خود می‌داند. به‌ویژه، روسیه به دنبال ایجاد «اوراسیای بزرگ» است که به‌طور همزمان با استفاده از یک رویکرد یکپارچه و جهانی انجام خواهد شد. روسیه همچنین به‌طور فعال در سازوکارهای چندجانبه در منطقه آسیا-اقیانوسیه، مانند انجمن کشورهای جنوب شرق آسیا (ASEAN)، همکاری اقتصادی آسیا-اقیانوسیه (APEC) و سایرین شرکت می‌کند. روسیه منافع مهمی در منطقه دارد و با کشورهای کلیدی آسیایی مانند چین، هند و ژاپن روابط دارد. به‌عنوان مثال، روسیه و هند شرکای استراتژیک هستند و این مشارکت مبتنی بر چندین سال روابط پربار است که توسط زمان و رویدادهای با ابعاد تاریخی آزمایش شده است. روسیه همچنین جایگاه ویژه‌ای در سیاست خارجی هند دارد و شریک اصلی دفاعی آن است (Mardasov, Anton, 2020:12).

روسیه دارای منافع قابل‌توجهی در منطقه غرب آسیا است که شامل خاورمیانه و شمال آفریقا می‌شود. استراتژی خارجی روسیه در این منطقه باهدف حفظ ثبات و امنیت، حفظ منافع ملی و تقویت نفوذ آن است. یکی از عناصر کلیدی استراتژی خارجی روسیه در غرب آسیا، حمایت از دولت‌ها و نیروهای سیاسی است که دوست روسیه محسوب می‌شوند (Mardasov, Anton, 2020:12).

در این زمینه روسیه از دولت‌های سوریه و ایران که متحدانش در منطقه هستند حمایت می‌کند. علاوه بر این، روسیه فعالانه در تلاش‌های بین‌المللی برای حل‌وفصل مناقشات در منطقه از جمله سوریه و لیبی مشارکت دارد (Erlich, Reese, 2019:16).

یکی دیگر از عناصر مهم استراتژی خارجی روسیه در غرب آسیا، همکاری اقتصادی است. روسیه فعالانه در حال توسعه روابط تجاری و اقتصادی با کشورهای منطقه از جمله ایران، عربستان سعودی، امارات و غیره است. علاوه بر این، روسیه به‌طور فعال در اجرای پروژه‌های زیربنایی بزرگ در منطقه

مانند ساخت خط لوله گاز نورد استریم ۲ و یک نیروگاه هسته‌ای در ترکیه مشارکت دارد. در نهایت، روسیه به‌طور فعال در حال توسعه حضور نظامی خود در منطقه است، از جمله از طریق مشارکت در خصومت‌ها در سوریه و فروش تسلیحات به کشورهای منطقه. حضور نظامی روسیه در غرب آسیا باهدف حفظ ثبات و امنیت در منطقه و همچنین حفظ منافع ملی این کشور است (Mardasov, Anton, 2020: 12).

بنابراین، استراتژی خارجی روسیه در منطقه غرب آسیا چندبعدی است و شامل حمایت از دولت‌ها، همکاری اقتصادی، مشارکت در تلاش‌های بین‌المللی برای حل مناقشه و حضور نظامی می‌شود.

سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در منطقه غرب آسیا

سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در منطقه غرب آسیا بر پایه عوامل همگرایی در حوزه‌های سیاسی، اقتصادی و فرهنگی، از فرصت‌ها و زمینه‌های نفوذ و همکاری، برخوردار است. همچنین، اتخاذ سیاست همسایگی از سوی جمهوری اسلامی ایران به دلیل مرجعیت تمدنی آن در منطقه غرب آسیا، مزیت‌های پیش‌بینی رفتارها و... (دکتر اسماعیل شفیعی و دکتر نوذر شفیعی، ۱۳۹۶: ۲۹۷-۳۲۷).

سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در منطقه غرب آسیا موضوع مورد توجه بسیاری از محققان است. اطلاعات زیر در نتایج کنکاش‌های نگارنده یافت شد:

- ایران با خرید سالانه ۴ تا ۴,۵ میلیارد دلار تسلیحات از بازارهای داخلی و خارجی، گام‌های مهمی در حوزه نظامی برداشته است.
- هدف ایران توسعه سیاست خارجی خود و دست‌کاری روابط ایران و کشورهای منطقه خاورمیانه، آسیای مرکزی و آسیای جنوبی است.
- سیاست راهبردی ایران تثبیت منطقه بعد از انقلاب اسلامی ایران است که اعتراضی به تسلط غرب بر بیت اسلام بود.
- اهمیت مطالعه سیاست خارجی ایران به دلیل جایگاه و نقش آن در روابط بین‌الملل و نیز توانایی آن در نفوذ در منطقه است.
- انقلاب اسلامی ایران اعتراضی بود به تسلط غرب بر بیت اسلام.
- سیاست خارجی ایران در قفقاز جنوبی مبتنی بر هویت و منافع ملی است. سند «چشم‌انداز بیست‌ساله جمهوری اسلامی ایران» آسیای مرکزی و قفقاز جنوبی را زیر منطقه‌هایی در غرب آسیا می‌داند (دکتر اسماعیل شفیعی و دکتر نوذر شفیعی، ۱۳۹۶: ۲۹۷-۳۲۷).

به‌طور خلاصه، سیاست خارجی ایران در منطقه غرب آسیا بر ایجاد ثبات در منطقه پس از انقلاب اسلامی، توسعه سیاست خارجی و دست‌کاری روابط ایران و کشورهای خاورمیانه، آسیای مرکزی و آسیای جنوبی متمرکز است.

تفاوت‌ها و تشابهات راهبردهای جمهوری اسلامی ایران و روسیه در منطقه غرب آسیا
جمهوری اسلامی ایران و روسیه دو کشور متفاوت با تاریخ، فرهنگ و نظام سیاسی متفاوت هستند. باین‌حال، آن‌ها شباهت‌ها و تفاوت‌هایی در استراتژی‌های خود در منطقه غرب آسیا دارند. شباهت‌ها:

- هر دو کشور برای تقویت نفوذ خود در منطقه و فراتر از آن تلاش می‌کنند.
 - هر دو کشور روابط قوی با سوریه و لبنان دارند.
 - هر دو کشور از حفظ تمامیت ارضی عراق و سوریه حمایت می‌کنند.
 - هر دو کشور طرفدار حل مناقشه در افغانستان هستند (Mardasov, Anton, 2020: 12).
- تفاوت:

- ایران یک جمهوری اسلامی است، درحالی‌که روسیه یک کشور سکولار است.
- ایران یک کشور شیعه است، درحالی‌که روسیه عمدتاً ارتدوکس است.
- ایران فعالانه از حزب‌الله لبنان حمایت می‌کند درحالی‌که روسیه چنین روابط مستقیمی با این سازمان ندارد.
- روسیه طیف وسیع‌تری از منافع اقتصادی در منطقه از جمله صنعت نفت و گاز و تجهیزات نظامی دارد، درحالی‌که ایران بیشتر بر صادرات نفت و گاز متمرکز است (Mardasov, Anton, 2020: 12).

بنابراین، جمهوری اسلامی ایران و روسیه در استراتژی‌های خود در منطقه غرب آسیا شباهت‌ها و تفاوت‌هایی دارند. باین‌حال، هر دو کشور به دنبال تقویت نفوذ خود در منطقه و فراتر از آن و حفظ روابط قوی با چندین کشور در منطقه هستند.

نتیجه‌گیری

نتایج مطالعاتی که تا به این تاریخ داشتیم، اطلاعاتی در مورد جهت‌گیری سیاست خارجی ایران و روسیه در منطقه غرب آسیا ارائه می‌دهم. ایران به سمت چین و روسیه حرکت کرده است که در

مسکو یک دارایی ژئواستراتژیک بسیار باارزش محسوب می‌شود. تجدید حیات ایران به‌عنوان یک قدرت منطقه‌ای در خاورمیانه تهدیدی هم برای همسایگان و هم برای منافع استراتژیک آمریکا در منطقه تلقی می‌شود و سیاست‌های توسعه‌طلبانه تهران با تقویت سریع نظامی و هسته‌ای همزمان شده است. جمهوری اسلامی ایران قوی و قدرتمند که در گوشه شمال شرقی یکی از بحرانی‌ترین مناطق جهان از نظر ژئواستراتژیک قرار دارد، مورد توجه چین و روسیه است. روسیه سابقه روابط سازنده با ایران در زمینه فضای پس از فروپاشی شوروی دارد، نه حزب‌الله و نه حماس را سازمان‌های تروریستی نمی‌داند و مسکو و تهران عملاً متحدان جنگ سوریه هستند. هم روسیه و هم ایالات متحده منافع در ثبات آسیای مرکزی دارند که یک منطقه حائل و یک منطقه ترانزیتی در میان چندین منطقه است. بافت منطقه‌ای آسیای مرکزی به‌ویژه از زمان فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی، پیچیده شده است و دولت‌ها خود را در پیوند تعدادی از مناطق به‌هم‌پیوسته می‌بینند. کشورهای شمال شرق آسیا مانند چین، ژاپن و کره در این منطقه مشارکت دارند و چین اولویت خاصی را بر روابط با آسیای مرکزی برای تقویت توسعه و تثبیت استان پهناور غربی خود، سین کیانگ، قرار داده است. به‌طور خلاصه، ایران و روسیه هر دو به سمت شرق حرکت کرده‌اند و ایران اتحاد خود را با چین و روسیه افزایش داده است و روسیه ایران را به‌عنوان یک دارایی ژئواستراتژیک باارزش می‌بیند. هر دو کشور منافع در ثبات آسیای مرکزی دارند که به منطقه‌ای پیچیده با چندین منطقه به‌هم‌پیوسته تبدیل شده است.

منابع و مأخذ

- عباسی، فرید، (۱۴۰۲)، مؤلفه‌های ژئوپلیتیکی تأثیرگذار در مناسبات ایران و روسیه، اولین همایش بین‌المللی وکالت، حقوق و علوم انسانی، همدان.
- کرم پور، رضا، (۱۴۰۲)، قواعد حل تعارض در نظام حقوقی ایران و روسیه، پنجمین کنفرانس بین‌المللی علوم انسانی، حقوق، مطالعات اجتماعی و روانشناسی.
- کاویانی فر، پیمان. (۱۴۰۰). بررسی و تحلیل جایگاه غرب آسیا در اسناد و راهبردهای روسیه. فصلنامه محیط‌شناسی راهبردی ج.۱. ایران، ۵(۲)، ۹-۳۰.
- سید جلیلی کوه کمر، میر محمدعلی و اله یاری، اکرم و حسین نژاد، قهرمان و جعفری ثالث، ابوالفضل، (۱۴۰۲)، تأثیر بحران اوکراین بر روابط ایران و روسیه، پژوهشنامه مطالعات راهبردی در علوم انسانی و اسلامی، ۴(۵۴).

- شفیعی، دکتر اسماعیل؛ شفیعی، دکتر نوذر. (۱۳۹۶). نقش‌آفرینی منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران در غرب آسیا (فرصت‌ها و تهدیدات). *مجله پژوهش‌های سیاسی و بین‌المللی*، ۸(۳۳)، ۲۹۷-۳۲۷.
- صفوی، سید حمزه، فرهادی، فرشید. (۱۴۰۰). سیاست همسایگی: رهیافتی برای جمهوری اسلامی ایران در نظم منطقه‌ای غرب آسیا. *فصلنامه سیاست خارجی*، ۳۵(۳)، ۳۴-۵.
- صادقی، سید محسن. (۱۳۹۷). سیاست خارجی روسیه در قبال ایران در دوره پوتین بعد از سال ۲۰۱۲. *فصلنامه مطالعات روابط بین‌الملل*، ۱۱(۴۱)، ۸۹-۱۱۶.
- مهدی زاده لنگرودی، هنگامه، (۱۴۰۰)، بررسی تطبیقی راهبردهای سیاست خارجی ایران در برابر اسرار دولتی و تأثیر آن بر آزادی اطلاعات در ایران و نظام حقوقی روسیه، *فصلنامه راهبرد سیاسی*، ۵(۱۹).
- مهدیان، حسین، ترکاشوند، جلال. (۱۴۰۱). تبیین نظام‌مند تهدیدات ژئوپلیتیکی ج.ا.ایران در منطقه غرب آسیا در گام دوم انقلاب اسلامی ایران (با ارائه الگو بر اساس مدل استراوس-کوربین). *فصلنامه محیط‌شناسی راهبردی ج.ا.ایران*، ۶(۴)، ۱۲۷-۱۵۲.
- منیر پور، جابر و ذوالقدر، مالک و خوش‌خطی، مهدی، (۱۴۰۲) واکاوی رویکردهای سیاسی و امنیتی روسیه با همکاری جمهوری اسلامی ایران در مقابله با بنیادگرایی و تروریسم در منطقه خاورمیانه، *فصلنامه سیاست پژوهی ایرانی*، ۱۰(۱).

References

- Abedi, S. (2019, January 30). Iran's defense diplomacy with Russia intensifies. *Modern Diplomacy*. <https://moderndiplomacy.eu/2019/01/30/irans-defense-diplomacy-with-russia-intensifies/>
- Avdaliani, E. (2020, March 12). Post-Soleimani, Russia's role will grow in Iran's geopolitical thinking. *BESA Center Perspectives Paper*, No. 1,481. <https://besacenter.org/perspectives-papers/iran-russia-geopolitics/>
- Erlich, R. (2019, May 29). Trump is driving Iran into Russia's arms. *Foreign Policy*. <https://foreignpolicy.com/2019/05/29/trump-is-driving-iran-into-russias-arms-nuclear-deal-putin-rouhani-sanctions/>
- Hibbs, M. (2020, April 7). Is Iran's nuclear future in the hands of Russia and China? *Carnegie Europe*. <https://carnegieeurope.eu/strategieurope/81484>
- Mardasov, A. (2020, January 24). Will Russia provide missiles to 'close the entire sky' over Iran? *Al-Monitor*. <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2020/01/russia-iran-us-military-deals.html>

Rodkiewicz, W. (2020). Defying America: Russia's policy towards Iran. OSW Commentary, Centre for Eastern Studies, (319). <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2020-02-12/defying-america-russias-policy-towards-iran>

Stricker, A. (2020, January 21). Arms embargo on Iran set to expire in less than a year. FDD Policy Brief. <https://www.fdd.org/analysis/2020/01/21/arms-embargo-on-iran-set-to-expire-in-less-than-a-year/>

Talbott, S., & Tennis, M. (2020, January 9). The only winner of the US-Iran showdown is Russia. Brookings. <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2020/01/09/the-only-winner-of-the-us-iran-showdown-is-russia/>

Yatsenko, I. A. (2016). The main trends in modern Russian political process and ways of achieving political order. *Sententia. European Journal of Humanities and Social Sciences*, 2, 35-45.